

Privacyfundamentalisme

Als ik op reis ga, neem ik voor mijn fotocamera vaak een klein statiefje mee. Op de monitor van de bagagescanner op Schiphol ziet dat statiefje eruit als een metalen buisje van ongeveer twintig centimeter. Op iedere luchthaven in de wereld haal ik dat statiefje uit mijn tas en leg het in een open bakje op de band, zodat de beveiligers kunnen zien wat het is. Anders kan ik er vergif op innemen dat mijn tas leeg moet. Zo niet op Schiphol. Daar laat ik het statiefje altijd in mijn tas zitten. De beveiliging is er nog nooit op aangeslagen.

Naar aanleiding van de mislukte aanslag op een vlucht van Amsterdam naar Detroit aan de vooravond van kerst 2009, wordt door het kabinet een versnelde invoering van de bodyscan op Schiphol bepleit. In de Tweede Kamer kan die maatregel op steun van een grote meerderheid rekenen. Maar met name in kringen van D66 klinken kritische geluiden. Niet verbazingwekkend als je in aanmerking neemt dat deze partij zich profileert als hoeder van onze grondrechten, privacy voorop. Met name Europarlementariër Sophie in 't Veld heeft zich de afgelopen jaren opgeworpen als beschermvrouw van onze privacy.

Toch ben ik verbaasd over sommige reacties die in D66-kringen hoorbaar zijn. De invoering van de bodyscan wordt door sommigen wel heel makkelijk afgedaan als een "populistische maatregel" die niet noodzakelijk is en niet bijdraagt aan de veiligheid. Volgens deze critici moeten we gewoon zorgen dat overheidsorganisaties beter samenwerken en informatie delen, dan komt alles goed. Daarmee wordt voorbij gegaan aan het feit dat het vastleggen en delen van informatie over personen ook een privacyvraagstuk is. De voorvechters van privacy willen toch ook niet we iedereen die maar enigszins 'verdacht' is op een lijst zetten en die de hele wereld over laten gaan?

Maar ik maak me vooral zorgen over de radicale stellingname. Ten eerste omdat dit haaks staat op de genuanceerde manier van denken die D66'ers doorgaans typeert. De strijd voor bescherming van de privacy die de afgelopen jaren – terecht! – door D66 op de agenda is gezet, lijkt bij sommige sympathisanten door te slaan, waarbij alles wat maar enigszins een inbreuk op de privacy kan vormen, resoluut wordt afgewezen. Ten tweede wordt er door deze mensen een karikatuur van de bodyscan gemaakt: met de 'naakscanner' kan "de overheid straks door onze kleren heenkijken". Op basis van deze karikatuur hebben al honderden mensen zich op netwerksite Facebook aangesloten bij een actie tegen de 'naaktscanner' ("op de baricaden!").

Laat er geen misverstand over bestaan: ook ik wil onze privacy niet lichtvaardig opgeven. Iedere (veiligheids)maatregel moet worden getoetst op effectiviteit en proportionaliteit, waarbij niet-noodzakelijke inbreuken op onze privacy zoveel mogelijk moeten worden vermeden. Tegelijkertijd ben ik voorstander van (wereldwijde) invoering van de bodyscan in de luchtvaart.

Feit is dat de beveiliging in de luchtvaart allesbehalve waterdicht is. Als ik al een metalen buisje onopgemerkt aan boord van een vliegtuig kan brengen, wie weet wat iemand anders dan kan meenemen. Ik verkeer ook niet in de veronderstelling dat het verbod om flesjes vloeistof met een inhoud van meer dan 100 milliliter echt bijdraagt aan onze veiligheid in de lucht. Ook kleine hoeveelheden van de juiste vloeistof kunnen grote schade veroorzaken. Dat is nu typisch zo'n voorbeeld van een niet-effectieve maatregel, die hoogstens bijdraagt het 'gevoel' van veiligheid. Ook het verplicht uittrekken van je schoenen op Amerikaanse luchthavens is niet veel meer dan een symbolische maatregel dan dat het echt kwaadwillenden van hun activiteiten weerhoudt.

Als de mislukte aanslag van vorige week iets duidelijk maakt, dan is het dat de huidige controles achter lopen bij de dreiging die uitgaat van mensen zoals de 23-jarige Nigeriaan Abdulmutallab of Richard Reid ('the shoe bomber') die in 2001 een Amerikaans passagiersvliegtuig wilde opblazen. Ook terroristen gaan met hun tijd mee en spelen zij in op nieuwe veiligheidsmaatregelen door nieuwe methoden te ontwikkelen. Abdulmutallab wist dat het explosieve materiaal op zijn lichaam niet gevonden zou worden. En hij is niet de enige die dat weet. Ik vind dat persoonlijk niet echt een geruststellende gedachte als ik straks op 32.000 voet zit op weg naar mijn volgende reisbestemming.

Natuurlijk kan de samenwerking tussen instanties in de veiligheidsketen (altijd) beter. En natuurlijk is het zorgwekkend om te constateren dat de Nigeriaan al voor de mislukte aanslag bekend was bij de Amerikaanse autoriteiten. Maar dat is nu precies het hele punt: als iemand die van plan is een aanslag

te plegen al ergens ter wereld bij de autoriteiten bekend is, willen we er dan echt op vertrouwen dat die informatie precies op het goede moment op precies de goede plek is en dat degene die er dan kennis van neemt precies de goede beslissing neemt? Ik vertrouw graag op de professionaliteit van iedereen die in de veiligheidssector werkzaam is, maar laten we niet naïef zijn.

Zelfs 'privacyfighter' Sophie in 't Veld is genuanceerder dan een deel van haar achterban als het gaat om maatregelen die de veiligheid in de luchtvaart moeten verbeteren. Naar aanleiding van de mislukte aanslag van vorige week zei In 't Veld op Radio 1 dat het natuurlijk van belang is om te zoeken naar methodes die zo min mogelijk inbreuk maken op de privacy en toch de veiligheid van passagiers zo veel mogelijk garanderen. Maar, voegde ze daaraan toe: "We moeten natuurlijk wel voldoende maatregelen nemen zodat we de technologische vooruitgang die terroristen boeken kunnen bijhouden."

En zo is het. Ik wil niet wachten op een wél geslaagde aanslag – met weet ik het hoeveel slachtoffers – voordat we maatregelen nemen die de veiligheid effectief verbeteren. Natuurlijk is veiligheid nooit voor 100% te garanderen. En natuurlijk zullen we vooral ook moeten blijven werken aan het wegnemen van de oorzaken van terroristisch geweld. Maar ook (fysieke) beveiligingsmaatregelen zullen nodig zijn om (nieuwe) dreigingen het hoofd te bieden. Met de bodyscan kunnen explosieven worden getraceerd die met de huidige 'poortjes' niet worden opgemerkt. Daarmee kunnen ze een belangrijke bijdrage leveren aan de veiligheid in de luchtvaart.

Ik ben tegen iedere vorm van fundamentalisme. Ook privacyfundamentalisme.

Menno van der Land

Politicooloog
Actief lid van D66
Initiatiefnemer van www.vrijzinnig-democraten.nl